

АНОТАЦІЯ

Чжан Бо. Формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2021 р.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові шляхи вирішення проблеми формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики в мистецько-освітньому процесі педагогічних університетів засобами вокально-хорового навчання, що знайшло відображення в науково обґрунтованій та експериментально перевіреній методичній моделі формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками.

Встановлено, що вміння вкладаються в кейс професіоналізму вчителя, в періодичному списку яких прерогативи набувають аналітичні, оцінювальні, проєктивні, прийняття рішення тощо, які являють собою систему інтелектуальних операцій, спрямованих на покращення якості самостійної результативної дії. З'ясовано особливості художнього оцінювання у вокально-хоровій діяльності, що ознаменовано інтелектуальними актами визначення особистісно-ціннісних констант, уособлених з вибором еквіваленту, ціннісні характеристики якого впливають на мотивацію, процес і успішність вокально-хорової роботи в фокусі націленості на продуктивне перетворення мистецького середовища.

Поняття «художньо-оцінювальні вміння майбутніх учителів музики» схарактеризовано як сформовану здатність студентів до сканування інформаційних площин вокально-хорової роботи від фіксації якості через

дослідження зв'язків і логіки проявів до надання оцінювальних характеристик, яка базується на певному теоретичному, методичному, виконавському досвіді, комплексі спеціальних знань, навичок, що дозволяє майбутнім учителям музики ефективно реалізовувати стратегії дії у вирішенні конкретних вокально-хорових завдань.

Встановлено, що врахування суб'єктно-діалогічного, прогностичного, аксіологічного, герменевтичного, естетичного, феліксологічного та творчодіяльнісного підходів являє підґрунтя формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками.

У дисертації обґрунтовано структуру художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики, яка відповідно до вокально-хорового навчання об'єднує наступні компоненти: ціннісно-емотивний, когнітивно-комунікативний, творчо-рефлексивний.

У дослідженні доведено, що цілеспрямовано організований освітній процес на факультетах мистецтв педагогічних університетів дозволяє підвищити рівень сформованості художньо-оцінювальних умінь студентів завдяки створенню системи педагогічних умов (активізація мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи; орієнтація студентів на здійснення порівняльно-оцінювальних операцій у полі інтерсуб'єктної взаємодії з вокально-хоровим середовищем; створення ситуації вибору для активації самостійної оцінювальної дії студентів з позиції експертизи та прийняття рішень), принципів (цілепокладання вокально-хорової діяльності; художньо-естетичної відповідності; персоніфікації мистецьких цінностей; системної диференціації; інтерсуб'єктних відносин; логічної послідовності й узгодженості; інтеграції та синтезу фахових знань) і функцій (пізнавально-пошукової; культурологічної; перцептивно-комунікативної; гедоністичної; інтерактивної; контрольної-діагностичної; прогностично-моделювальної; регулятивно-координаційної; трансформаційної).

Визначено критерії та розроблено показники художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики: міра сформованості спонукальних мотивів до художньо-оцінювальної діяльності (показники: наявність ціннісно-естетичного ставлення до вокально-хорової роботи; уміння розрізняти шифри емотивних кодів вокально-хорових творів; уміння проектувати цільові маршрути та передбачати ризики вокально-хорової роботи); ступінь схильності студентів до критичного оцінювання та впорядкування інформаційних параметрів вокально-хорового процесу (показники: уміння аналізувати поточний стан, виявляти тенденції розвитку, виокремлювати чинники впливу, визначати фактори оптимізації вокально-хорової роботи; уміння ототожнювати виявлені параметри з технологічними вимогами інтерпретацій вокально-хорових творів; здатність до систематизації інформації, трансляції отриманих оцінювальних індексів вокально-хоровому колективу); міра здатності студентів до інтерпретації результатів оцінювання вокально-хорових явищ і рефлексивного управління продуктивними перетвореннями (показники: уміння здійснювати оцінку поточних потреб і ризиків вокально-хорового процесу, приймати рішення для його оптимізації; здатність діяти в нестандартних ситуаціях у рамках системи цінностей, згідно норм художньої досконалості, технік зворотнього зв'язку, важелів самоконтролю; володіння методами і прийомами самооцінювання, саморегуляції, спроможність до експертизи та корекції результатів вокально-хорової роботи).

З метою ідентифікації визначених критеріїв розробленим показникам виокремлено три рівні сформованості художньо-оцінювальних умінь – низький рівень (інертний); середній рівень (раціональний); високий рівень (акмеологічний), що визначаються мірою прояву певних показників відповідних критеріїв.

Розроблено модель формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики в якій зазначені мета дослідження, наукові підходи, принципи вокально-хорового навчання, компонентна структура

означеного феномена, педагогічні умови, основні функції, визначені етапи та методи досягнення прогнозованого результату – сформованості художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками.

Розроблено поетапну методика формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі вокально-хорового навчання та передбачено чітку послідовність етапів її імплементації.

Інформаційно-смісловий – I етап ставив за мету розвинути потреби студентів до знаходження мистецької інформації еталонного гатунку, до естетичного оцінювання у процесі осмислення ціннісних базисів вокально-хорової роботи на рівні високого естетичного смаку і музичної культури і забезпечувався такими методами: активного слухання, порівняння суджень, створення сенсу, мистецького прецеденту, художня реконструкція, логіка пошуку інформації, прогнозування, древо цілей, пошук альтернатив тощо.

Аналітично-узгоджувальний – II етап сприяв накопиченню у студентів умінь аналізувати реалії мистецького середовища; досліджувати, структурувати, систематизувати отримані оцінювальні індекси; здійснювати контроль та діагностику поточного стану вокально-хорового процесу, оцінювати важелі комунікативної сугестії та забезпечувався групою методів функціонального аналізу, ідентифікації, зіставлення даних, авторський метод пошук рівноваги, авторський тренінг «Територія кластерів», стратегії виявлення потреб, мозкова атака, кейс-метод, евристичні методи, прийоми творчого мислення.

Процесуально-операційний – III етап був спрямований на формування самостійної оцінювальної позиції студентів, свідомого і впевненого оперування оцінювальними алгоритмами, цілеспрямованості до якісно-результативної дії, акцентовано-оцінного ставлення до себе як упорядника вокально-хорового процесу з метою оволодіння студентами техніками самостійної художньо-оцінювальної дії у системі комунікацій з масивами і ресурсами вокально-хорової роботи та забезпечувався методами

трансформації, матриця оцінки наслідків прийняття рішення, критичних випадків, репертуарні грати, табличного і графічного відображення вокально-хорових параметрів, самоаналізу, самокритики, стратегіями оцінювання, стратегіями моніторингу процесу.

Якісний та кількісний аналіз результатів формувального експерименту вияв позитивну динаміку формування художньо-оцінювальних умінь студентів експериментальних груп, що свідчить про ефективність експериментальної методики й доцільність її впровадження у процес вокально-хорового навчання майбутніх учителів музики на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Представлена методика розроблена та експериментально перевірена вперше. Також до наукової новизни віднесено компонентну структуру, методичну модель формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками, розроблені критерії і показники оцінювання рівня сформованості досліджуваної якості, розроблену систему діагностики: тестові завдання, анкети, карти спостереження, яка дозволила визначити рівень сформованості художньо-оцінювальних умінь в майбутніх учителів музики.

Презентовані методичні основи визначаються можливістю впровадження в процес фахової підготовки майбутніх учителів музики апробованої методики формування художньо-оцінювальних умінь, опрацюванням методичного супроводу комплексної діагностики рівнів сформованості художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики, перспективою застосування пропонованих критеріїв, показників і методів виявлення художньо-оцінювальних умінь студентів під час виробничої педагогічної практики на вокально-хорових заняттях зі старшокласниками, вдосконалення підготовки майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи, розширення сучасних способів упровадження оцінювальних технік у зміст комплексу дисциплін вокально-хорового циклу. Теоретичні положення

дисертації можуть бути пристосовані до умов різнорівневої підготовки студентів в мистецьких начальних закладах України та Китаю.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, художньо-оцінювальні вміння, підготовка до вокально-хорової роботи зі старшокласниками, методична модель, поетапна методика.

ABSTRACT

Zhang Bo. Formation of artistic and evaluative skills of future music teachers in the process of preparation for vocal and choral work with high school students. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy in the field of knowledge 01 Education on a specialty 014 Secondary education (musical art). - National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 2021.

The dissertation provides a theoretical generalization and offers new ways to solve the problem of formation of artistic and evaluative skills of future music teachers in the artistic and educational process of pedagogical universities by means of vocal and choral teaching, which is reflected in scientifically based and experimentally tested methodological model music in preparation for vocal and choral work with high school students.

It is established that the skills are embedded in the case of teacher professionalism, in the periodic list of which the prerogatives are analytical, evaluative, projective, decision-making, etc., which are a system of intellectual operations aimed at improving the quality of independent performance. The peculiarities of artistic evaluation in vocal and choral activity are clarified, which is marked by intellectual acts of determining personality-value constants, personified with the choice of equivalent, the value characteristics of which influence the motivation, process and success of vocal and choral work.

The concept of «artistic and evaluative skills of future music teachers» is characterized as the formed ability of students to scan the information planes of

vocal and choral work from fixing quality through the study of connections and logic of manifestations to providing evaluative characteristics based on certain theoretical, methodological, performance experience, a set of special knowledge and skills that allows future music teachers to effectively implement action strategies in solving specific vocal and choral tasks.

The dissertation substantiates the structure of artistic and evaluative skills of future music teachers, which in accordance with vocal and choral education combines the following components: value-emotional, cognitive-communicative, creative-reflexive.

The study proves that purposefully organized educational process at the faculties of arts of pedagogical universities allows to increase the level of formation of artistic and evaluative skills of students by creating a system of pedagogical conditions (activation of motivational-value attitude of future music teachers to vocal and choral work; operations in the field of intersubjective interaction with the vocal and choral environment, creating a situation of choice for activating the independent assessment of students from the standpoint of examination and decision making), principles (goal-setting of vocal and choral activities; artistic and aesthetic conformity; personification of artistic values; system differentiation; intersubjective relations; logical sequence and coherence; integration and synthesis of professional knowledge) and functions (cognitive-search; culturological; perceptual-communicative; hedonistic; interactive; control-diagnostic; prognostic-modeling; regulatory-coordination; transformational).

Criteria are defined and indicators of artistic and evaluative skills of future music teachers are developed: measure of formation of motivational motives for artistic and evaluative activity (indicators: presence of value-aesthetic attitude to vocal-choral work; ability to distinguish codes of emotional codes of vocal-choral works; and anticipate the risks of vocal and choral work); the degree of students' propensity to critically evaluate and organize the information parameters of the vocal and choral process (indicators: the ability to analyze the current state, identify trends, identify factors of influence, determine the factors of optimization

of vocal and choral work; ability to identify the identified parameters with the technological requirements of interpretations of vocal and choral works; ability to systematize information, translation of the received evaluation indices to the vocal and choral ensemble); a measure of students' ability to interpret the results of assessment of vocal and choral phenomena and reflexive management of productive transformations (indicators: ability to assess current needs and risks of vocal and choral process, make decisions to optimize it; ability to act in unusual situations within the system of values perfection, feedback techniques, levers of self-control, mastery of methods and techniques of self-assessment, self-regulation, the ability to examine and correct the results of vocal and choral work).

In order to identify certain criteria, the developed indicators are divided into three levels of formation of artistic and evaluative skills - low level (inert); average level (rational); high level (acmeological), determined by the degree of manifestation of certain indicators of the relevant criteria.

A model of formation of artistic and evaluative skills of future music teachers is developed in which the purpose of research, scientific approaches, principles of vocal and choral training, component structure of the specified phenomenon, pedagogical conditions, basic functions, certain stages and methods of achievement of the forecasted result - formation of art and evaluative skills of future music teachers in preparation for vocal and choral work with high school students.

A step-by-step method of forming artistic and evaluative skills of future music teachers in the process of vocal and choral learning has been developed and a clear sequence of stages of its implementation has been provided.

Information and semantic - I stage aimed to develop students' needs to find artistic information of the reference grade, to aesthetic evaluation in the process of understanding the value bases of vocal and choral work at the level of high aesthetic taste and musical culture and was provided by the following methods: active listening, comparison of judgments, creation of meaning, artistic precedent,

artistic reconstruction, logic of information search, forecasting, goal tree, search of alternatives, etc.

Analytical and coordination - the second stage contributed to the accumulation of students' ability to analyze the realities of the artistic environment; to study, structure, systematize the received estimation indices; to control and diagnose the current state of the vocal-choral process, evaluate the levers of communicative suggestion and provided a group of methods of functional analysis, identification, comparison of data, author's method of balance search, author's training "Cluster territory", needs identification strategies, brainstorming, case method, heuristic methods, techniques of creative thinking.

Procedural-operational - III stage was aimed at forming an independent assessment position of students, conscious and confident operation of assessment algorithms, focus on quality-productive action, accentuated-assessment attitude to himself as a organizer of vocal-choral process in order to master students' techniques of independent artistic actions in the system of communications with the arrays and resources of vocal and choral work and provided with methods of transformation, matrix of assessment of the consequences of decision-making, critical cases, repertoire, tabular and graphical display of vocal and choral parameters, introspection, self-criticism, evaluation strategies, process monitoring strategies.

Qualitative and quantitative analysis of the results of the formative experiment showed positive dynamics of formation of artistic and evaluative skills of students of experimental groups, which indicates the effectiveness of experimental methods and the feasibility of its implementation in the vocal and choral training of future music teachers at art faculties of pedagogical universities.

The presented technique was developed and experimentally tested for the first time. The scientific novelty also includes a component structure, methodical model of formation of artistic and evaluative skills of future music teachers in the process of preparation for vocal and choral work with high school students, developed criteria and indicators for assessing the level of research quality,

developed diagnostic system: tests, questionnaires, observation maps, which allowed to determine the level of formation of artistic and evaluative skills in future music teachers.

The presented methodical bases are determined by the possibility of introduction in the process of professional training of future music teachers of the tested technique of formation of art-estimating skills, elaboration of methodical support of complex diagnostics of levels of formation of art-estimating skills of future music teachers, during industrial pedagogical practice in vocal and choral classes with high school students, improving the training of future music teachers for vocal and choral work, expanding modern methods of introducing assessment techniques in the content of a set of disciplines of the vocal and choral cycle. Theoretical provisions of the dissertation can be adapted to the conditions of different levels of training of students in art primary schools of Ukraine and China.

Keywords: future music teachers, artistic and assessment skills, preparation for vocal and choral work with high school students, methodical model, step-by-step method.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Чжан Бо. До проблеми формування ціннісного сприйняття мистецтва в майбутніх учителів музики в процесі вокально-хорової підготовки. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць. Київ: Національний авіаційний університет, 2017. Випуск 1 (10). С. 145-149.

2. Чжан Бо. Проблема формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у загальнонауковому вимірі. *Молодь і ринок*: щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2018. № 1 (156) січень 2018. С. 130-135.

3. Чжан Бо. Методологічні підходи до розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. №1 (60), лютий 2018. С. 378-383.

4. Чжан Бо. Зміст і структура формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі вокально-хорового навчання. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 31 (41). С. 110-113.

5. Чжан Бо. Діагностичний етап формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Наукові записки: Збірник наукових праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск CXLVII (147). С. 195-203.

6. Чжан Бо. Методичне забезпечення формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». Категорія «Б». Київ : Юстон, 2021. Випуск 16 (45). С. 225-238

7. Чжан Бо. Методика формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Disputationes scientificae universitatis catholicae in Ružomberok*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2019. Roč. 19, č. 3. С. 34-43.

8. Чжан Бо. Музична культура в системі педагогічної освіти Китаю. *Сучасна мистецька освіта*: матеріали I Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Частина I. С. 118-122.

9. Чжан Бо. Методологічний аналіз дослідження проблеми сприйняття у фаховій підготовці майбутніх учителів музики. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*: зб. наук. праць / гол. ред. проф.

С. О. Омельченко; відп. ред. проф. Л. Г. Гаврілова. Наукове електронне видання. Слов'янськ: ДДПУ, 2017. Вип. №5. Частина 2. С. 40-48.

10. Чжан Бо. Загальні закономірності управління вокально-хоровим процесом (система П.Г. Чеснокова). *Сучасна мистецька освіта*: матеріали II Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського / Укл.: доктор пед. наук, проф. А.Козир. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 183-186.

11. Чжан Бо. Проблема художнього оцінювання студентами змісту вокально-хорової роботи в мистецько-інноваційному вимірі. *Сучасна мистецька освіта: досвід, проблеми та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції. Київ: Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука, 2018. С. 346-349.

12. Чжан Бо. Психологічний аспект художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Сучасна мистецька освіта*: матеріали III Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського / Укл.: доктор пед. наук, проф. А.Козир. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 329-333.

13. Чжан Бо. Педагогічні умови формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики. *Сучасна мистецька освіта*: матеріали IV Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського / Укл.: доктор пед. наук, проф. А.Козир. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 239-242.

14. Чжан Бо. Категорія художньої оцінки в мистецько-педагогічному дискурсі. *Україна і світ: вектори музичної комунікації*: протоколи засідань Міжнародного наукового форуму Музикознавчий універсам молодих. Львів: Видавець ФОП Король І.В., 2021. С. 170-173.

15. Чжан Бо. Принципи формування художньо-оцінювальних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічний університетів. *Сучасна мистецька освіта*: матеріали V Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського / Укл.: доктор пед. наук, проф.

А. Козир. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. С. 175-177.